

Praktična pitanja o odbacivanju kune i uvođenju eura (4/22)

Kakvu moć ima zakon tamo gdje samo novac vlada.

Gaj Petronije Arbitr, rimski književnik

Nema više diskusije da li odbaciti kunu ili ne, je li to dugoročno dobro ili nije; u Hrvatskoj se prvog siječnja 2023. godine uvodi euro. Za psihičko zdravlje svih, i zastupnika, ali naročito oponenata ovoga procesa, najmudrije je prihvatiti to kao činjenicu, i tražiti i isticati dobre strane ove tranzicije. Kako bi proces prošao što bezbolnije i uz što je moguće manje trenja, potrebno se dobro pripremiti. Pred institucijama i poduzećima velik je posao, ali i pred građanima koji ne smiju i ne mogu odbaciti odgovornost za svoju (ne)informiranost. Osobito se to odnosi na one elegične koji sa sjetom motre propast monetarne suverenosti, poluge koju nikad nismo ni pokušali koristiti – do te mjere da neki čak tvrde da ta poluga nikad nije ni postojala. Uvijek je postojala mogućnost postupnog strateškog ojačanja domaće valute, moglo se pokušati, ali nije, no to je sad svršena priča; čuvajući spomenuto psihičko zdravlje sad valja staviti roza naočale („*Made by HNB*“) i promatrati samo pozitivno, nadati se najboljem.

Mnoga su pitanja koja građani imaju, a neka čak ni ne znaju da ih imaju, a tek će ih krenuti postavljati. Ovdje će se pokušati dati odgovori na samo neka od njih. Važno je naglasiti da se za sve upite gdje se traže službena tumačenja, odnosno pravno obvezujući odgovori, zainteresirani trebaju obratiti Hrvatskoj narodnoj banci ili eventualno Ministarstvu financija, ne Glasu Koncila. Ovdje će se nastojati dati samo opća, u nekim elementima subjektivna viđenja autora o cijelom ovom postupku.

Sretno nam bilo svima!

Mora li Hrvatska uvesti euro?

Ne mora. Točnije, trebala bi, ali nigdje nije definirano u kojem točno roku. To može biti 2023., ali i 2223. Kod nas je odlučeno da to bude 1. 1. 2023.

Da li Hrvatska sigurno uvodi euro 1. 1. 2023.?

Ništa u životu nije sigurno, osim smrti i poreza. No, budući da je zamjena valute gigantski posao, za vjerovati je da nadležne institucije u Hrvatskoj ne bi započele s tehničkim i logističkim detaljima da nisu dobile mig iz Europske unije. Iako to još nije službeno „zapečaćen“ i potvrđen datum, činjenica je da se nitko iz vrha EU suprotstavio ili doveo ga u pitanje, pa se čini da se ovdje može primijeniti ona latinska „*Qui tacet, consentire videtur*“ – šutnja je znak odobravanja. U svakom slučaju, odluka o tome bit će uskoro donesena.

Što će biti sa novčanicama i kovanicama kune kad se povuku?

Novčanice će se izrezati i reciklirati, a kovanice pretaliti. Ništa se ne baca.

Koji će biti tečaj zamjene?

7,5345.

Je li moguće koristiti neki drugi tečaj?

Ne, tečaj od 7,5345 se mora koristiti za sve kupnje, prodaje, transakcije i konverzije. Ako netko bude koristio bilo koji drugi tečaj koji je za građane i/ili poduzeća nepovoljniji, bit će kažnjen.

Da li mijenjati kune u eure već sad ili čekati konverziju po službenom tečaju?

Ako tečaj na tržištu prije uvođenja eura padne ispod 7,5345, onda se isplati ranije mijenjati novac. Npr. ako tečaj prije kraja godine u nekom trenutku padne na 7,5200 isplati se ranije kupiti eure jer bi tada trebalo dati 7.520 kuna za 1.000 eura, dok po tečaju konverzije treba pružiti 14,50 kuna više za istih tisuću eura. Da bi netko eventualno zaradio sto kuna na ranijoj konverziji tisuću eura, tečaj bi morao pasti 1,33%, odnosno na 7.4345. Koliko je to vjerojatno, drugo je pitanje.

Ispunjava li Hrvatska sve ekonomske preduvjete za uvođenje eura?

Ne, ali to ionako nije presudno. Neispunjenje uvjeta nije zaustavilo ni neke druge članice pri uvođenju eura. Jedinstvena valuta je ionako prije svega politički projekt većeg ujedinjenja članica unije, a tek potom ekonomski instrument. No, u situaciji političke nestabilnosti i nesigurnosti koja je eskalirala invazijom Rusije na Ukrajinu, za Hrvatsku nije zgorega još se više podvući pod zajednički europski kišobran.

Možemo li se vratiti kuni ako ne bude dobro?

Ne. Nitko nikad nije napustio euro, niti je bio „izbačen“. Ako nije Grčka neće ni Hrvatska.

Što će biti s kamatnim stopama na postojeće kredite u kunama? Hoće li kamatne stope na kredite pasti nakon uvođenja eura?

Pitanje je jednostavno, ali odgovor nažalost nije. Poznato je da su banke u Hrvatskoj emitirale kredite denominirane u pravilu u eurima (odnosno uz valutnu klauzulu), iako posljednjih godina sve češće i u kunama. Pri tom su kamatne stope u kunama (na isti kredit i uz iste sve ostale kreditne uvjete) uglavnom bile više. To se opravdavalo povećanim valutnim rizikom, tj. time da se kuna smatra rizičnijom valutom od eura, pa su sukladno tome i kamatne stope za dužnike u kunama bile više.

Prelaskom svega na euro, tako i kredita koji su bili u kunama (bez valutne klauzule), valutnog rizika više neće biti te bi bilo logično i razumljivo očekivati da banke spuste kamatne stope na kredite prethodno emitirane i denominirane u kunama, tj. da ih umanje za smanjeni valutni rizik. No, to se (najvjerojatnije) neće dogoditi, jer će prethodno ugovorena kamatna stopa i sve ostale odredbe ugovora o kreditu vrijediti i nakon uvođenja eura.

Preračunavanje glavnice iz kuna u euro banka će izvršiti po tečaju konverzije (7,5345). Ako je kredit bio ugovoren uz fiksnu kamatnu stopu, kamatna stopa će svakako ostati ista, dakle neće biti manja. No, ako je kredit bio ugovoren uz promjenjivu kamatnu stopu, to znači da se kamatna stopa sastoji od dvije komponente. Prva je marža, tj. profit, zarada banke koja bi morala biti fiksna, a druga je promjenjivi (varijabilni) dio koji se temelji na nekom od dopuštenih varijabilnih parametara. Među dopuštenim parametrima su nacionalna referentna stopa (NRS) u kunama i prosječna kamatna stopa na depozite građana u kunama. Stoga, varijabilna kamatna stopa koju plaća dužnik zbroj je promjenjivog parametra i marže banke, a marža bi morala ostati fiksna. Umjesto

sadašnjih promjenjivih parametara u kunama uvest će se istovrsni, samo što će biti u eurima; dakle NRS u eurima, prosječna kamatna stopa na depozite građana u eurima. U svakom slučaju kamatne stope ne bi se smjele povećati, i ako bi novi eurski parametar bio viši od prethodno primjenjivanog parametra u kunama marža banke bi se morala smanjiti za iznos razlike kako bi kamatna stopa koju plaća dužnik ostala ista.

Stoga, kamatne stope na kredite s fiksnom kamatnom stopom morat će ostati iste, a kamatna stopa na kredite s promjenjivom kamatnom stopom će ili ostati iste, ili će se možda čak i smanjiti. (Veliko možda.)

Ipak, ostaje pitanje koliko će aktivno i koliko dugo HNB voditi brigu o tome da očekivano smanjenje eurskog parametra (a ako ga *ne* bude važan argument za uvođenje eura otpada!) ne bude kompenzirano višim profitnim maržama za banke. Naime, u hrvatskom financijskom sustavu već je bilo viđeno da se smanjenje varijabilnog parametra kompenzira povećanjem marži što je dovelo do toga da klijentima troškovi nisu smanjeni (podsjetnik: iskustvo s Raiffeisen leasingom).

Treba li odmah 2. siječnja 2023. ići na šalter banke mijenjati novac?

Naravno da ne. Zamjenu treba obaviti u roku od šest mjeseci. I poslije toga bit će moguće obaviti konverziju kuna za euro, ali to onda više neće biti besplatno.

Građani će bez naknade moći zamijeniti sto novčanica i sto kovanica po jednoj transakciji. Ali ako u jednoj transakciji netko želi zamijeniti više od tog moći će, ali će mu za to banka smjeti naplatiti naknadu. Time se građane želi potaknuti da se fizički novac izvadi iz madraca i čarapa i položi na bankovni račun prije konverzije, jer će se konverzija novca na računima raditi automatski. Bit će zabavno promatrati kako će novac pokušati oprati oni koji su ga stekli „na crno“ i držali kod kuće.

U razdoblju od dva tjedna nakon uvođenja eura živjet će se u paralelizmu: smjet će se plaćati i kunama i eurima, a trgovci će smjeti vraćati novac i u kunama ako u tom trenutku nemaju eura.

Kako će izgledati „hrvatski“ euri?

Novčanice su za sve članice iste, i ne postoji hrvatski dizajn „papirnih“ novčanica (zapravo nisu papirne, već pamučne). Dvije su serije novčanica. Prva, inicijalna iz 2002. godine, i novija iz 2013. koja se po bojama i dizajnu doima nešto šarenijom, i kod koje nema novčanice od 500 eura, iako je petstotka još u opticaju i nije prestala vrijediti. (Na mnogim prodajnim mjestima u Europi ne prihvaćaju novčanice velikih apoenja jer trgovci žele smanjiti rizik primanja krivotvorina, premda je euro u postotku jedna od najrjeđe krivotvorenih valuta u svijetu.) Na novčanicama su prozori – kao simbol otvorenosti, i mostovi – kao simbol komunikacije. Prozori i mostovi nisu slike nekih stvarnih objekata, već opće generalizacije stilova, od klasike do moderne. Najavljena je i treća serija, tamo negdje od 2024., ali o tom potom.

Što se kovanica tiče, tu je temu bolje ne otvarati. Sramota je. Treba samo napomenuti da se sve kovanice svih članica jednako prihvaćaju, i ne postoji „grčki“ i „njemački“ euro koji bi se prihvaćao samo u Grčkoj ili samo u Njemačkoj. Lica su svugdje ista, a naličja kovanica određuje svaka država članica samostalno. Tako će se u hrvatskim blagajnama i novčanicima naći kovanice raznih naličja, i trebat će nešto vremena priviknuti se i naučiti koja je koja kovanica bez obzira na dizajn.

Što ako prodavač namjerno zaokruži cijenu na više, ili podigne cijene kod konverzije?

Budući da će cijene biti istodobno, paralelno iskazane i u kunama i u eurima četiri mjeseca prije uvođenja eura, te još godina dana poslije, sve promjene cijena trebaju pratiti sami potrošači. Ovo je vrlo važno, i o tome treba govoriti već sad, na vrijeme. Trgovac nema obvezu fiksirati cijene i smije ih mijenjati, ali ih ne smije povećavati samo zbog uvođenja eura. Ako to učini, potrošači ga smiju, mogu i trebaju prijaviti Državnom inspektoratu. Praćenje izmjena cijena neće biti lako jer ima podosta iznimki kod kojih trgovci neće morati iskazivati cijene i u kunama i u eurima.

Poznavajući kreativnost i dovitljivost naših poduzetnika, moguće je da će neki od njih podići cijene neposredno prije uvođenja dvojnog iskazivanja cijena, tako da se unaprijed ograde od napumpavanja cijena. Dodatna dimna zavjesa bit će inflacija koja se zahuktala baš sad kad ne treba, tako da će mnogi dizanje cijena opravdavati inflacijom. No, treba prihvatiti realnost; ako je u daleko uređenijim državama bilo vidljivo povećanje cijena kod prelaska na euro, teško da će Hrvatska tu ostati nepošteđena. Pritom će se statistike poslije računati tako da ispadne da je sve to samo „pogrešna percepcija“ građana, svojevrsna kolektivna halucinacija.

Kako brzo preračunavati cijene?

Vježbom. Postojat će razdoblje u kojemu će se sve cijene izražavati paralelno u obje valute, ali svejedno će trebati podosta aritmetičke gimnastike koju jednostavno treba vježbati.

Velik izazov bit će psihološki moment i pojam vrijednosti novca općenito. Ako mnogima danas nije problem zanemariti dvadeset lipa kada kupuju nešto po 1,80 i ostaviti dvije kune blagajnici, bez traženja povrata, s eurima će biti drugačije. Dvadeset euro centi je preko kunu i pol, a ostaviti kunu i pol blagajnici nije nešto na što je većina tek tako spremna.

Vrednovanje bilo čega po cijeni od deset psihološki nije isto što i vrednovanje po 1,33. Svi ljudi s deset prstiju na rukama imaju urođenu predispoziciju cjenovno vrednovati robu i usluge na dekadskoj bazi, u deseticama i stoticama. Poimanje vrijednosti desetke i stotice osnova je za uspoređivanje cijena. No, tečaj konverzije kuna u eure je takav kakav je, „čupav“, i nešto što vrijedi stotinu će postati nešto što vrijedi 13,27. Pedeset lipa za povrat ambalaže bit će „samo“ sedam centi. Nekima će to izgledati kao značajan gubitak vrijednosti, iako će se samo mjerna jedinica izmijeniti. Trebat će vremena da se plaće i mirovine koje će se primati u eurima uredno rasporede na mjesečne troškove po prethodno uhodanom ritmu.

Hoće li uvođenje eura riješiti hrvatske ekonomske probleme?

Kamo sreće. Euro je samo vozilo. Za nadati se da će to vozilo trošiti manje goriva (da će kamatne stope dugoročno biti niže), ali destinaciju putovanja i način vožnje određuje vozač. Svi strukturni ekonomski problemi ostat će potpuno isti.

Tko će najviše profitirati od uvođenja eura?

Svi poduzetnici koji su dosad imali velike negativne tečajne razlike, a najviše banke. Banke su logični promotori prelaska na euro jer će se njima dugoročno smanjiti troškovi poslovanja. Hoće li banke smanjenje troškova poslovanja iskoristiti za povećanje

razlike prihoda nad rashodima, odnosno za povećanje dobiti za (strane) vlasnike, ili će smanjenje troškova iskoristiti za umanjeње provizija, naknada i drugih troškova koje obračunavaju svojim klijentima? Na to pitanje neka svatko za sebe ponudi odgovor .

Da li prije uvođenja eura uzimati kredit u kunama ili u eurima?

Treba uzeti onaj kredit kod kojega je niža efektivna kamatna stopa, neovisno o valuti.

| Priručna tablica za pripremu i vježbu | | | | |
|----------------------------------------------|-------------|---------------|-------------|-------------|
| kuna | euro | | euro | kuna |
| 0,10 kn | 0,01 € | | 0,10 € | 0,75 kn |
| 0,20 kn | 0,03 € | | 0,20 € | 1,51 kn |
| 0,50 kn | 0,07 € | | 0,50 € | 3,77 kn |
| 0,75 kn | 0,10 € | | 0,75 € | 5,65 kn |
| 1 kn | 0,13 € | | 1 € | 7,53 kn |
| 2 kn | 0,27 € | | 2 € | 15,07 kn |
| 3 kn | 0,40 € | | 3 € | 22,60 kn |
| 4 kn | 0,53 € | | 4 € | 30,14 kn |
| 5 kn | 0,66 € | | 5 € | 37,67 kn |
| 6 kn | 0,80 € | | 6 € | 45,21 kn |
| 7 kn | 0,93 € | | 7 € | 52,74 kn |
| 8 kn | 1,06 € | | 8 € | 60,28 kn |
| 9 kn | 1,19 € | | 9 € | 67,81 kn |
| 10 kn | 1,33 € | | 10 € | 75,35 kn |
| 11 kn | 1,46 € | 7,5345 | 11 € | 82,88 kn |
| 12 kn | 1,59 € | | 12 € | 90,41 kn |
| 13 kn | 1,73 € | | 13 € | 97,95 kn |
| 14 kn | 1,86 € | | 14 € | 105,48 kn |
| 15 kn | 1,99 € | | 15 € | 113,02 kn |
| 20 kn | 2,65 € | | 20 € | 150,69 kn |
| 25 kn | 3,32 € | | 25 € | 188,36 kn |
| 30 kn | 3,98 € | | 30 € | 226,04 kn |
| 35 kn | 4,65 € | | 35 € | 263,71 kn |
| 40 kn | 5,31 € | | 40 € | 301,38 kn |
| 45 kn | 5,97 € | | 45 € | 339,05 kn |
| 50 kn | 6,64 € | | 50 € | 376,73 kn |
| 60 kn | 7,96 € | | 60 € | 452,07 kn |
| 70 kn | 9,29 € | | 70 € | 527,42 kn |
| 80 kn | 10,62 € | | 80 € | 602,76 kn |
| 90 kn | 11,95 € | | 90 € | 678,11 kn |
| 100 kn | 13,27 € | | 100 € | 753,45 kn |